

بررسی تطبیقی اشعار پایداری نزار قبانی و قیصر امین‌پور و انعکاس آن در پوستره‌های مقاومت لبنان و ایران

چکیده

نزار قبانی را از ارکان شعر مقاومت در ادبیات معاصر عرب و قیصر امین‌پور را از متعهدترین شاعران حوزه ادبیات انقلاب و دفاع مقدس ایران قلمداد می‌کنند. امتداد این سبک را می‌توان در پوستره‌های مربوط به مقاومت لبنان و ایران نیز مشاهده کرد. این مقاله با عنوان بررسی ساختاری و مضمونی اشعار پایداری نزار قبانی و قیصر امین‌پور قصد دارد تا به تشریح ابعاد مقاومت در اشعار این دو شاعر صاحب‌نام در عرصه ادبیات معاصر عرب و ایران بپردازد. روش تحقیق در این پژوهش از نوع توصیفی - تحلیلی است و در گردآوری منابع از روش کتابخانه‌ای استفاده شده است. یافته‌های تحقیق حاکی از آن است که هر دو شاعر، علی‌رغم فاصله زمانی و مکانی، رویکردی تقریباً مشابه در پرداختن به مسئله مقاومت و پایداری در اشعار خویش داشته‌اند. هر دوی آنان از زبانی ساده و بی‌پیرایه در اشعار پایداری خود سود جستند و تخیل و تصاویر شاعرانه آن‌ها بسیار سیال و دارای بار ارتباطی بالایی است. در بُعد مضمونی نیز هر دو شاعر به مواردی چون تقدس جهاد و مبارزه، توجه به اسطوره و نماد، بیان ویرانی‌های حاصل از جنگ و.. توجه داشته‌اند.

اهداف پژوهش:

۱. بررسی تطبیقی اشعار پایداری نزار قبانی و قیصر امین‌پور در مسئله مقاومت و پایداری.
۲. بررسی تطبیقی مهم‌ترین مضامین مشترک در اشعار مقاومت نزار قبانی و قیصر امین‌پور و انعکاس آن در پوستره‌های مقاومت لبنان و ایران.

سوالات پژوهش:

۱. تفاوت‌ها و شباهت‌ها در اشعار پایداری نزار قبانی و قیصر امین‌پور در مسئله مقاومت و پایداری کدام‌اند؟
۲. مضامین مشترک شعری در اشعار مقاومت نزار قبانی، قیصر امین‌پور و پوستره‌های مقاومت لبنان و ایران کدام‌اند؟

کلیدواژه‌ها: ادبیات مقاومت، ادبیات تطبیقی، نزار قبانی، قیصر امین‌پور.

مقدمه

تأمل و تحقیق در حوزه شعر و ادبیات پایداری و تبیین ابعاد گوناگون دفاع مقدس ملت ایران و مقایسه آن با ادبیات پایداری دیگر ملل، با بهره‌گیری از زبان گویای هنر (به‌خصوص ادبیات)، یکی از ضرورت‌های انکارناپذیری است که متأسفانه تا به امروز آن‌گونه که درخور این رُخداد عظیم تاریخی است، مورد توجه جدی هنرمندان و اصحاب قلم قرار نگرفته است. آثاری که توسط شاعران و نویسندگان پایداری (چه در زمان وقوع حادثه جنگ و چه بعد از آن و چه در حوزه ادبیات مقاومت فلسطین) خلق شده است، حجم کمی نیست، ولی در اینکه این آثار تا چه حد توانسته در ابهام‌زدایی از این وقایع، رفع شبهات، روایت و ثبت حماسه‌ها، و به‌تصویر کشیدن و ماندگاری این رخداد‌های شگفت تاریخی موفق باشد، جای بحث و تأمل فراوان دارد. باتوجه به این موضوع و بااهمیت مطالعات ادبیات پایداری و خصوصاً بررسی‌های تطبیقی بین ادبیات پایداری ملل که کم‌تر به آن پرداخته شده است، این تحقیق قصد دارد تا با ذکر نمونه شواهدی شعری از دو شاعر برجسته ادبیات معاصر پایداری ادبیات فارسی و عربی، مهم‌ترین ویژگی‌های ساختاری و مضمونی اشعار پایداری این دو شاعر و انعکاس آن در پوستره‌های مقاومت لبنان و ایران را تحلیل و بررسی نماید.

پوسترها نیز در دوره معاصر نقش مهمی در بیان مفاهیم و مضامین پایداری و مقاومت دارند. بررسی این مضمون در پوستره‌های مقاومت لبنان و ایران می‌تواند نکاتی چند درباره دامنۀ نقش پوسترها در حیات فرهنگی آشکار سازد. سوؤالاتی که در این پژوهش مطرح است در دو بخش قابل بررسی است. سؤال اول تطبیق جایگاه پایداری در اشعار نزار قبانی و قیصر امین‌پور است. سؤال دوم چگونگی طرح موضوع پایداری در پوستره‌های مقاومت دوره معاصر در ایران و لبنان است.

بررسی پیشینه پژوهش حاکی از این است که تاکنون اثر مستقلی با این عنوان به رشته تحریر درنیامده است. با این حال، مقالاتی به بررسی شعر نزار قبانی و قیصر امین‌پور پرداخته‌اند. شهریارنسب و دهقان (۱۳۹۶) در مقاله‌ای با عنوان «بررسی تطبیقی مضامین مشترک اشعار نزار قبانی و قیصر امین‌پور»، آنچه که پس از مطالعه و بررسی در آثار آن‌ها به دست آمد این است که این دو شاعر در مضامینی همچون عشق، طبیعت، آزادی، ادبیات پایداری، جنگ، انتظار منجی، یاد دوران کودکی، وطن، بهره‌گیری از داستان‌های قرآنی، ظلم‌ستیزی و همچنین بهره‌گیری از شخصیت‌های دینی در شعر خود مشترک هستند. پژوهش حاضر به روش توصیفی و تحلیلی و با تکیه بر داده‌های منابع کتابخانه‌ای به رشته تحریر درآمده است.

نتیجه‌گیری

نزار قبانی و قیصر امین‌پور در اشعار پایداری خود شاعرانی کاملاً متعهد هستند، اما مرز تعهد آنان در اشعارشان متفاوت است. نزار قبانی اغلب از درد و اندوه فلسطین و بیروت می‌گوید و کم‌تر در اشعارش با دغدغه‌های ایدئولوژیک مواجه هستیم. اما قیصر امین‌پور همواره در اشعار پایداری خود مؤلفه‌های ایدئولوژیک را هم در نظر دارد. با اینکه تنوع مضمونی اشعار پایداری نزار بیشتر است، اما امین‌پور نیز باتوجه به مقتضیات مضمون و مخاطب، اشعار پایداری خود را در قالب‌های متعدد کلاسیک و همچنین شعر نو و سپید سروده است. در اشعار سپید که قابلیت بررسی تطبیقی بین دو شاعر مجال بهتری می‌یابد، شاهد آن هستیم که نزار قبانی بیش از امین‌پور به موسیقی بیرونی شعر و همچنین التزام به قافیه توجه نشان داده است. اما این امر (آوردن قافیه) در اشعار امین‌پور زمانی روی می‌دهد که قافیه کارکرد

معنایی خاصی را ایجاد کند. هر دو شاعر در اغلب اشعار پایداری خود از زبانی ساده و بی‌تکلف استفاده کرده و عناصر و شخصیت‌های اشعار مقاومت خود را از بطن اتفاقات و حوادث جاری در عرصه مقاومت و همچنین دردها و امیدها و رنج‌ها و آرزوهایی که با آن زیسته‌اند برمی‌گزینند. مهم‌ترین مضامین مشترک شعری در اشعار مقاومت نزار قبانی و قیصر امین‌پور نیز در این موارد خلاصه می‌شود: دعوت به مبارزه و تقدیس آن، بازخوانی اسطوره‌های عربی و اسلامی در اشعار مقاومت، مخالفت و ستیز با وضعیت موجود، بیان اندوه از ویرانی وطن در جنگ. بررسی‌ها نشان می‌دهد در پوسته‌های پایداری لبنان و ایران نیز کلیه این مضامین قابل مشاهده است.

فهرست منابع و مآخذ:

اخیر، هانی. (۲۰۰۶ م). نزار قبانی (قصائد صنعت مجدی و قصائد تعرضت لمقص الرقیب)، دمشق: داررسلان للطباعة و النشر و التوزیع.

آذرتا، آذرنوش. (۱۳۸۶). فرهنگ معاصر فارسی عربی. تهران: نشر نی.

أسوار، موسی. (۱۳۸۱). از سرود باران تا مزامیر گل سرخ. تهران: سخن.

امین‌پور، قیصر. (۱۳۶۳). تنفس صبح. چاپ دوم، تهران. حوزه هنری.

----- (۱۳۷۵). آینه‌های ناگهان. چاپ دوم، تهران: افق.

----- (۱۳۷۸). دستور زبان عشق. چاپ هفتم، تهران: مروارید.

----- (۱۳۷۸). گزینه اشعار. چاپ دوم، تهران: مروارید.

----- (۱۳۸۵). گل‌ها همه آفتاب‌گردان‌اند. چاپ هفتم، تهران: مروارید.

امین‌پور، قیصر. (۱۳۸۹). تنفس صبح. چاپ ششم، تهران: سروش.

----- (۱۳۹۱). دستور زبان عشق. چاپ دوازدهم، تهران: مروارید.

باقری، شهره؛ فرزاد، عبدالحسین. (۱۳۷۶). فلسطین و شعر معاصر عرب. چاپ دوم، تهران: چشمه.

حیدریان شهری، احمدرضا و تصدیقی، ندا. (۱۳۹۰). «خوانش تطبیقی جلوه‌های پایداری در شعر معاصر ایران و فلسطین (مورد مطالعه: معین به سوسو و قیصر امین‌پور)». فصلنامه نقد و ادبیات تطبیقی دانشگاه رازی کرمانشاه، شماره سوم.

زمانیان، صدرالدین. (۱۳۶۷). دستور زبان فارسی. تهران: نشر علوی.

سلیمان، خالد. (۱۳۷۶). فلسطین و شعر معاصر عرب. تهران: چشمه.

شفیعی کدکنی، محمدرضا. (۱۳۷۲). صورخیال در شعر فارسی. چاپ پنجم، تهران: نشر آگاه.

----- (۱۳۷۹). آینه‌ای برای صداها. چاپ سوم، تهران: نشر سخن.

شکری، غالی. (۱۳۶۶). ادب مقاومت. ترجمه: محمدحسن روحانی، تهران: نشر نو.

الطالب، هایل محمد. (۲۰۰۸). قراءة النص الشعری لغة وتشکیلا. دراسة لسانیة تطبیقیة، دمشق: دارالینابیع.

العروء، على احمد محمد. (بلا التاريخ). جدلية نزار قباني فى النقد العربى الحديث، اردن - اربد، دارالكتاب الثقافى، بلاالطبع.

قاسم نيا، مهدي. (١٣٩٠). شاعر لحظههاى ناب. تهران: نشر زبان امروز.

قباني، نزار. (١٩٨٦). مجموعه الساسية الكاملة. جزء الاول، الثانى، الثالث، بيروت: منشورات نزار قباني.

----- (١٩٨٩). اشعار مجنونة، بيروت: منشورات نزار قباني، ط ٣.

----- (١٩٩٣). الاعمال الشعرية الكاملة، الجزء الاول، بيروت: منشورات نزار قباني، ط ١٣.

نجفى، ابوالحسن. (١٣٨٢). مبانى زبان شناسى و کاربرد آن در زبان فارسى. چاپ هشتم، تهران: نيلوفر.

الهورى، صلاح الدين. (٢٠٠٣) المرأة فى الشعر نزار قباني. بيروت: دارالبحار - دارالهلال للطباعة و النشر.

يوسفى، غلامحسين؛ بكار، يوسف حسين. (١٣٥٦). داستان من و شعر. تهران: طوس.